

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
Навчально-науковий інститут сучасного мистецтва
Кафедра режисури та акторської майстерності
імені народної артистки України Лариси Холорець

**АНОТАЦІЯ
ДО ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ
«ВИКОНАННЯ РОЛІ ГЕНРІ ЗА П'ЄСОЮ «ФЕНІКС» С. КОТЛЯР»**

**на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»
зі спеціальності 026 «Сценічне мистецтво»,
кваліфікації «Бакалавр сценічного мистецтва,
актор, ведучий театралізованих видовищ»,
освітньо-професійної програми «Акторська майстерність»**

Роботу виконав
здобувач вищої освіти
4 курсу, групи БСМ 12-20/2
Василенко Ігор Володимирович

Керівник творчого проекту -
Професор кафедри режисури
та акторської майстерності
імені народної артистки
України Лариси Холорець,
заслужений артист України
Зайцев Валерій Павлович

Допустити до захисту
творчого проєкту
Протокол засідання кафедри
№ ___ від _____
Завідувач кафедри –
професор кафедри, народний артист України
_____ Віктор Гирич
(підпис)

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ІДЕЙНО-ТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДРАМАТУРГІЧНОГО ТВОРУ	
1.1. Ідейно-тематичний аналіз п'єси	5
РОЗДІЛ 2. ДІЙОВИЙ АНАЛІЗ ДРАМАТУРГІЧНОГО ТВОРУ І РОЛІ	
2.1. Дійовий аналіз п'єси	10
2.2. Дійовий аналіз ролі	14
РОЗДІЛ 3. ТВОРЧИЙ ЗАДУМ ОБРАЗУ ТА ЙОГО СЦЕНІЧНЕ ВТІЛЕННЯ	
3.1. Творчий задум образу Генрі	22
3.2. Сценічне втілення образу Генрі	22
ВИСНОВКИ	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	27

ВСТУП

Актуальність теми.

П'єса «Фенікс» С. Котляр була написана у 2021 році, яка порушує проблему прагнення людей до грошей у суспільстві та способи їх заробітку. На сьогоднішній день рівень життя людини залежить від її заробітку, але на жаль не в кожного є можливість заробляти гроші тим способом яким би хотілось і деякі люди змушені йти на різні місця роботи як це і сталося з героїнями п'єси, вибір роботи завжди залежить від людини, проте є різні життєві ситуації. П'єса підіймає питання на прикладах молодих дівчат які опинились в непростих ситуаціях життя і методи вирішення які вони обрали. В кожній героїні своя історія яка розкривається під час сюжету, але будучи такими різними вони все одно потрапили до одного місця де головним спільним прагненням був заробіток. Також підіймається тема того на що готові піти люди зараз грошей. Звичайно в кожній людини своє відношення до нічних елітних клубів, проте також багато чого залежить і від самого клубу. У нашому суспільстві бути танцівницею в нічному клубі не престижно (а в багатьох випадках навіть соромно), але знову ж таки ми виявляємо, що кожний по-різному ставиться до роботи.

Робота над виставою була дуже цікава, бо за жанром п'єса психологічно-детективною драмою і до цього ми не брали такі теми для роботи, що було для всієї групи новим та цінним досвідом. Кожен із студентів поринув у свого персонажа і вчився проживав його життя на кожній репетиції.

Мета – створити образ Генрі з вистави «Фенікс» Софії Котляр.

Завдання:

1. Визначити проблематику, тему та ідею п'єси.
2. Визначити композицію п'єси.
3. Ознайомитись з особливостями жанру п'єси.
4. Пошук образності у виставі, робота над створенням ролі.
5. Визначити надзавдання, наскрізну дію, створити безперервну лінію дії персонажа.

6. Розкрити етапи сценічного втілення вистави.

Об'єкт дослідження. п'єса "Фенікс" С. Котляр

Предмет дослідження. Створення образу Генрі у виставі «Брудний блиск» з п'єси "Фенікс" С. Котляр (авторки сценарія - студентки курсу)

Структура анотації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 26 сторінок, основний обсяг – 3-24, список використаних джерел – 25-26 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ІДЕЙНО-ТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДРАМАТУРГІЧНОГО ТВОРУ

1.1 Ідейно-тематичний аналіз п'єси "Фенікс"

Сюжет п'єси «Фенікс»

Перший акт.

На сцені з'являється Деймон і вітає всіх гостей у кабаре, представляє танцівниць і "зірку" Мері. Далі знайомимось з дівчатами вже у гримерці, де бачимо справжнє життя танцівниць, їхні сварки, їх розпач та радість. Залаштункове життя починається з того, що ми бачимо перший конфлікт Кіри та Раміни. Після того, як дівчата заспокоїли їх, Варвара, Раміна, Грета та Лола підходять до Ази, щоб та погадала, але на цей раз її пророцтво лякає всіх. Після пророцтва дівчата розійшлись по домівках і у гримерці залишається тільки Варвара. До неї входить Деймон, який намагається покликати її піти до італійського ресторану, але у дівчини вже є плани на вечір, а саме у неї зустріч з власником кабаре Генрі. Вони вже більше трьох років зустрічаються і на цій зустрічі Варвара хотіла порушити тему дітей у їх стосунках. Мері це не подобається, тому вона нахабно їх зупиняє. Генрі просить Варвару зачекати його у машині, поки буде вести діалог з Мері. Від неї ми дізнаємось, що колись у минулому Генрі та вона були разом, заснували своє кабаре. Після всіх словесних баталій жінка заявляє, що у кабаре є «криса» і вона зливає всю інформацію про них правоохоронним органам.

Другий акт .

Наступного дня. Дівчата приходять на роботу і відразу починається конфлікт між колишніми найкращими подругами Кетрін та Гретою. Через цей конфлікт всі дізнаються історію дівчат, що Кетрін зростала без батька і вважає всіх чоловіків козлами, а Грета з бандитської родини та з дитинства знає Генрі. На фоні конфлікту починають відкриватися й інші дівчата, Аїда - тепер її черга розповідати свою історію. Весь трагізм розбиває прихід балетмейстера Алекса, який для всіх дівчат острівком світла на їх роботі. Від нього та Варвари дівчата дізнаються про крису в кабаре. Після танцю дівчата знову у гримерці де дізнаються історію життя найзагадковішої з них - Ази. Всю чарівну атмосферу

розбиває Мері, яка виводить на конфлікт Варвару, щоб дізнатися чи вона зрадила Генрі. Алекс виганяє всіх дівчат на сцену працювати. після виступу танцівниці знову у гримерці де дівчата дізнаються історії Раміни та Кіри. Алекс нагадує дівчатам, про ювілей феніксу та відправляє всіх відпочивати додому, але поки всі збираються заходить у гримерку п'яний Деймон де на очах у всіх зізнається Варварі у своїх почуттях, звичайно вона відмовляє йому, щоб хоч якось заспокоїтись Деймон йде на сцену де бачить, як співає Лола. У них зав'язується діалог де дівчина розповідає, як вона гастролювала зі своєю групою і як почала працювати тут. Їх ідилію переривають Генрі та Мері, які їх виганяють. Щоб розкрити особу, яка злила інформацію в поліцію, Мері проводить власне розслідування. На превеликий жаль всі їхні розмови призводять до того, що Генрі зраджує Варварі з Мері.

Третій акт.

Дівчата приходять на роботу, але у всіх страшні думки, вони розуміють, що сьогодні, у цей важливий день ювілею «Фенікс», щось станеться. Дівчата об'єднуються, не дивлячись на їхні минулі сварки. Починається святкування. Генрі та Деймон презентують дівчат та каміння, з яким вони асоціюються для продажу клієнтів. Все припиняє Алекс, який виявився працівником ЦРУ, разом з поліцією арештовує всіх працівників та гостей кабаре. Лунає голос про новий набір танцівниць у новий клуб «Відродження». На цьому вистава закінчується.

Тема п'єси. Показ контрасту сценічного та реального життя колективу кабаре «Фенікс».

Ідея п'єси. Засудження не легальної діяльності керівника клубу «Фенікс», який нехтує людськими долями заради своєї вигоди.

Проблематика твору

Всі персонажі у п'єси «Фенікс» на перший погляд, можуть здатися жорстокими, зверхніми, байдужими один до одного, але насправді усіх їх об'єднує нещаслива доля, яка і привела їх сюди та змушує одягати сталеві маски.

У фіналі п'єси ми побачимо їх оголені, прості й добрі душі. Тож проблем у творі більше, ніж достатньо.

Невзаємне кохання, зрада, недовіра, залежність Раміна, яка тільки-но потрапила до закладу, здавалось би маленька недосвідчена залежна від ігор дівчина, але

потім виявляється вона не «ігроманка», а єдина залежність, що їй притаманна — це безмежне кохання до хлопця, який програв все Генрі і тепер вона прагне витягнути його, а оскільки таких грошей в неї немає, вона мусить відпрацьовувати все тут, почувуючись себе гидко у такому оточенні.

Трикутник Мері, Генрі і Варвари.

Жінки в цьому трикутнику явно в програві, адже безумовно віддали своє серце людині, котра не вміє кохати. Спочатку і подумати не можливо, що Мері досить кохає Генрі. Це все через те, що займаючи високе положення у закладі та в силу свого характеру вона зі всіх сил намагається удавати, що їй не потрібне кохання. В минулому пріма успішно тримає свій образ «холодної леді», але згодом ми дізнаємося, що не все так просто і що у «жінки без серця», виявляється серце більше, аніж у будь-кого іншого.

Варвара у свою чергу наївно закохавшись у Генрі прагне побудувати з ним щасливу родину, вона вірить, що він кохає тільки її і намагається зробити все, аби бути з нею. Не вірить жодному поганому слову про нього, кохання і мрії про щасливе майбутнє затьмарили її голову. У той час коли Генрі лиш користується дівчиною і не хоче будувати з нею нічого серйозного.

Практично у всіх героїв п'єси присутня проблематика кохання, ніхто з них не знаходиться в нормальних та стабільних стосунках. Аїда, розлучена жінка з дитиною, у наслідок цього не довіряє чоловікам, Кетрін покинув батько, тож вона навіть уявити не може як це будувати нормальні стосунки, а лише користується чоловіками, Азу намагалися змусити вийти заміж за барона, котрий її бив і знущався з нею, у Лоли з її хлопцем був спільний гурт і як тільки вони почали успішно гастролювати він зрадив її, у Грети відбила хлопця її колишня подруга Кетрін, Деймон відчайдушно закоханий у Варвару.

Батьки і діти

Кіра — дівчина з багатой аристократичної родини, не знала що таке бути вільною, батьки вирощували її як домашню квітку, але вона прагнула відчувати себе живою людиною зі своїми інтересами та цілями. Через це вона пішла від них саме у кабаре і тільки тут вона почала пізнавати життя і проживати емоції.

Лола, коли її гурт розпався дізналася про невиліковну хворобу матері, вона не

могла повернутися додому, тому що батьки не прийняли б її професію і відмовилися від великих грошей, які вона заробляє і надсилає на лікування. Варвара, яка заробляє тут великі суми, аби допомогти фінансово батькам.

Справедливість

Алекс втратив свого батька через те, що так вирішили бандити. І відтепер він прагне покарати всіх бандитів, аби помститися. Висвітлюється також такими проблемами як: нестача грошей, люди переступають через себе і працюють у таких місцях, пошук свого місця у суспільстві, неприйняття себе, соціальна нерівність тощо.

Особливості жанру

Психологічний детектив - цей вид детективу може відрізнитися від канонічного детективу у частині вимог до стереотипної поведінки і типової психології героїв. Зазвичай, злочин, що розслідується, скоєний за особистими мотивами (ревності, помста), і основою розслідування стає вивчення особистих рис підозрюваних, їх звичок, слабких місць, переконань, цілей, з'ясування минулого.

Важлива риса детективу — повнота фактів. Розгадка таємниці не може будуватися на відомостях, які не були представлені читачеві в ході розслідування. До моменту, коли розслідування закінчиться, читач повинен мати досить інформації для того, щоб на її основі самостійно знайти рішення. Можуть приховуватися лише окремі незначні подробиці, які не впливають на можливість розкриття таємниці. В кінці розслідування всі загадки повинні бути розкриті, на всі запитання мають бути знайдені відповіді. Ще кілька ознак класичного детективу назвав Н. Н. Вольський: Буденність обстановки. Умови, в яких відбуваються події детективу, в цілому звичні і добре відомі читачеві (в будь-якому випадку, сам читач вважає, що впевнено в них орієнтується). Завдяки цьому читачеві одразу видно, що є звичайним, буденним, а що — дивним, незвичним. Типовість поведінки персонажів. Персонажі значною мірою позбавлені своєрідності, їх психологія і поведінкові моделі достатньо прозорі, передбачувані, а якщо вони мають які-небудь особливі якості, то вони одразу впадають в око читачеві. Також стереотипні мотиви вчинків (в том числі — мотиви злочинів) персонажів. Існування апріорних правил побудови сюжету не завжди відповідає реальності. Наприклад, у класичному детективі оповідач і

слідчий в принципі не можуть виявитися злочинцями. Ці особливості звужують поле можливих логічних побудов на основі відомих фактів. Варто відзначити одне обмеження, якого практично завжди дотримується детектив — неможливість випадкових помилок і збігів. Наприклад, у реальному житті свідок може говорити правду, може обманювати або бути обманутим, може помилятися (випадково переплутати дати, суми, прізвища). У детективі остання можливість виключена — свідок або правий, або ні, або в його помилки мають логічне пояснення.

РОЗДІЛ 2. ДІЙОВИЙ АНАЛІЗ ДРАМАТУРГІЧНОГО ТВОРУ І РОЛІ

2.1 Дійовий аналіз п'єси

Фабула п'єси.

1. Оголошення Деймоном фінального номера вечора.
2. Збирання дівчат у гримерці після фінального вечірнього номера.
3. Поява Деймона у гримерці, аби запросити Варвару в італійський ресторан. Вона йому відмовляє.
4. Варвара намагається змусити Генрі завести дітей.
5. Генрі дізнається від Мері, що в колективі є «криса» яка зливає всю інформацію поліції.
6. Наступного дня дівчата дізнаються від Алекса та Варвари, що в колективі є криси.
7. Після танцю дівчата повертаються в гримерку, де на них кричить Мері, а Алекс намагається заспокоїти.
8. Дівчата намагаються самотужки дізнатися хто криси, після чого заходить Алекс та нагадує про завтрашній ювілей Фенікса після чого відпускає всіх додому.
9. П'яний Деймон вривається в гримерку і зізнається в коханні Варварі та намагається змусити її покинути кабаре, але вона йому відмовляє.
10. В цей же вечір на сцені Лола розказує Деймону свою мрію. Потім їх відправляють додому Мері та Генрі.
11. Генрі і Мері намагаються дізнатися хто криси, але все закінчується тим, що Генрі зраджує Варварі з Мері.
12. Наступного дня дівчата збираються з силами перед виходом на сцену.
13. Під час святкування ювілею Генрі та Деймон починають проводити аукціон з нелегальним камінням.

14. Група захоплення разом з Алексом зривають аукціон і затримують Генрі.

Місце подій. Дія відбувається в США, у місті Нью-Йорк, в кабаре під назвою Фенікс.

Фенікс - це елітний дорогий нічний заклад, до якого входять тільки за запрошенням і лише "свої" або "свої своїх". Відвідувачі - шановані люди, які приходять відпочити та впевнені, що історія цього відпочинку не вийде нікуди за стіни цього закладу. Якраз це все забезпечує Генрі і Мері як засновники закладу, які вже десять років керують ним.

Час, в якому відбуваються події. Точної дати в п'єсі не вказано, проте виходячи з роботи над постановкою п'єси і роботи з автором було досягнуто розуміння що дія відбувається в ХХІ столітті. Це можна зрозуміти з того, що в сцені де Кіра звинувачує Раміну у тому, що вона погано танцює можна побачити те як вона перед цим конфліктом користується смартфоном. Виходячи з цього можна зрозуміти, що дія відбувається не пізніше 20-21 років ХХІ століття.

Дійові особи:

Генрі – директор кабаре, його засновник, 36 років.

Мері – вокалістка, співвласниця кабаре, 35 років.

Алекс – балетмейстер – гей, співробітник ЦРУ, 34 роки.

Деймон – вокаліст-ведучий, 30 років.

Раміна - танцівниця - ігроманка , 21 рік.

Кетрін – танцівниця, дівчина легкої поведінки, 23 роки.

Кіра – танцівниця, дівчина з багатой родини, 19 років.

Аїда – танцівниця, дівчина – сирота з дитиною, пацанка 25 років.

Варвара – танцівниця, старша дитина з багатодітної родини, 23 роки.

Лола – танцівниця – іноземка, 20 років.

Аза – танцівниця – ворожка, 22 роки.

Грета – танцівниця , дівчина із родини злочинців, 18 років.

Композиція п'єси

Експозиція - Відкриття гримерної кімнат, сварка між дівчатами після танцю,

стає зрозумілим взаємовідносини між героями. Пророцтво Ази.

Зав'язка - Генрі дізнається від Мері, що в її кабінеті хтось рився в її кабінеті. З цього виходить що в колективі є криса і її терміново треба знайти. Наступного ж дня про це дізнається весь колектив.

Розвиток подій - Мері та дівчата намагаються дізнатися хто криса, а Алекс весь час намагається відвести підозри від всіх і заспокоює їх і згодом нагадує про ювілей. Після чого п'яний Деймон зізнається в коханні Варварі і хоче, щоб вона пішла від Генрі. Проте вона йому відмовляє. Згодом прогулюючись п'яним по кабаре Деймон чує як Лола співає на сцені і зав'язує з нею розмову. Після чого Генрі та Мері вриваються до них і відправляють їх додому. Генрі та Мері починають ділитися результатами їх розслідувань, по висновкам котрих розгорається пристрась між ними.

Кульмінація - святкування ювілея Фенікса.

Розв'язка - Алекс зриває аукіон і всі дізнаються, що він агент ЦРУ.

Коротка характеристика дійових осіб:

Раміна – дівчина, яка програла у казино Директору. Ігроманка, половину зарплатні витрачає на ігри. За характером ризиківана, вміє відстояти особистісні кордони, персонаж, який бореться з депресією, смілива, грайлива, настирлива, нахабна, живе «одним днем». 21 рік.

Кетрін – дівчина легкої поведінки, яка після танців у кабаре «чіпляє» потрібних клієнтів та заробляє ще більше грошей. Уїдлива, гостра на язик, харизматична, молода і красива, і це вона знає, це і використовує з власною вигодою. Шукає легкі гроші. Від природи пластична, тому й взяли її у кабаре. 23 роки

Кіра - єдина донька багатих батьків, живе з ними. У дитинстві танцювала, її батьки змушували відвідувати різні гуртки, хоч вона й не хотіла, тому невдовзі покинула. Дружить з Кетрін, залежна від її думки, бо все життя залежить від батьків, сама не може усвідомлено думати своєю головою. За характером егоїстична, уїдлива, зовні елегантна, бо її так виховували, хоч вона й намагається поводитися більш розпущено. 19 років.

Аїда – Дівчина, яка має дитину. Сирота, яка у 12 років потрапила до дитбудинку, батьки потрапили в смертельну аварію. Не підходить під образ

типової дівчини. Її виховало життя та вулиця, а не батьки. 25 років.

Варвара - дівчина з багатодітної родини. Найстарша у сім'ї, у якій п'ятеро дітей. Добра, наївна, волелюбна, романтична, смілива, розумна, хоче створити свою сім'ю. Пише вірші, творча натура. Відчайдушно закохана у директора кабаре. Бачить у ньому сильного чоловіка, який може дати опору, якої їй так не вистачає. 23 роки.

Лола - іноземка. Прибула шукати краще життя тут. Завжди мріяла переїхати сюди жити. 20 років.

Аза – ворожка. Це саме та дівчина, яка вірить у все містичне та потойбічне. Вірить в астрологію. Якщо людина того знаку зодіаку, який їй не подобається, то вона навіть з ним не буде спілкуватися. 22 роки.

Грета - дівчина зі злочинської родини. Після того, як її тато помер, дівчину забрав до себе Генрі, ніби під свій захист та допомоги сім'ї. У самої також спостерігається кримінальне минуле – крадійка. Спритна, тямуща, нікому не довіряє і нікому не відкривається, конфліктна, любить зачепити за живе, двозначно жартує. 18 років.

Мері - вокалістка. Вона віддала себе та своє життя вокалу. Її єдиний чоловік – це сцена. 35 років.

Алекс - балетмейстер – гей. Завжди ходить з нафарбованими очима, в яскравому одязі та має поважну ходу. Закрита у собі людина, свої справжні почуття не показує. Зовні ж - найяскравіша натура серед усіх персонажів. 34 роки

Генрі - директор. Засновник кабаре. Запальний, безжальний, сталевий, пристрасний персонаж, що йде по трупах. 36 років.

Деймон – вокаліст – ведучий. Давній гарний знайомий Мері, з яким він пропрацював деякий час у театрі. Усім серцем ненавидить Генрі. 30 років.

Запропоновані обставини появи Генрі.

Уперше коли з'являється Генрі, коли він після того, як всі вже пішли додому або по своїх справах, виходить на сцену свого кабаре аби дочекатися Мері яка мала ще давно прийти від його людей.

Натомість першою з'являється Варвара яка спочатку заспокоює його, але своїми проханнями про дітей змушує нервувати, та все ж на деякий час переконує її що поки не час для цього.

2.2 Дійовий аналіз ролі

Надзавдання

«Домовимося ж на майбутнє називати цю головну, всеосяжну мету, що притягує до себе всі без винятку завдання, викликає творче самопочуття артистичної ролі, надзавданням твору письменника», – пише К.С. Станіславській у своїй праці «Робота актора над собою» [11, с. 450].

«Актор повинен сам знаходити надзавдання. Якщо ж на нього йому вказано іншими, необхідно провести надзавдання через себе й емоційно схвилюватися ним від власного людського почуття, власної особи. Тобто треба вміти зробити кожне надзавдання власним. Це означає — знайти в ньому внутрішню сутність, споріднену з власною душею» [11, с. 453].

У ролі Генрі моє надзавдання - це захистити кабаре від загрози закриття.

Генрі вже майже 10 років керує своїм кабаре, яке стало для нього найдорожчим в житті. І за три дні до ювілею де Генрі розраховував заробити на контрабанді драг оцінного каміння, до нього побігла Варвара аби поговорити про дітей, проте Генрі категорично проти, зокрема, тому що це велика відповідальність. Згодом з'являється Мері яка від людей Генрі дізнається, що на кабаре доносять органам і їм все відомо. На початку Генрі в це не вірить, проте коли він дізнається від Мері, що її особистий кабінет обшукав хтось зі своїх, для нього це стало великим ударом, який ледь не вибив його з ладу. Та все ж взявши себе в руки швидко в руки він наступного дня попередив Алекса про небезпеку, також посилив охорону. Увечері цього ж дня разом Мері перевіряють сцену та системи безпеки, після чого Генрі цікавиться в Мері, що вона дізналася за цей час, проте в цьому моменті прихований момент того, що він хоче поставити Мері на місце і зробити знову своєю. І це йому вдається, хоч «крису» так і не знайшли, але він продовжив підозрювати Алекса та Демона. Ці підозри почали рости в день ювілею не зміг знайти Алекса.

Наскрізна дія

«Наскрізна дія — це така дія, яка проходить крізь усю п'єсу. Наскрізна дія – це те, що роблять люди протягом усієї п'єси. Значить, визначити наскрізну дію п'єси

— це зрозуміти, що і з якою метою роблять виведені в п'єсі дійові особи протягом усієї п'єси»[12].

Генрі прагне знайти того хто з середини зливає всю інформацію органам - це і буде його наскрізною дією.

Впродовж вистави всі дії Генрі спрямовані на те, щоб дізнатися хто криса або хоча б забезпечити безпеку закладу яким він керує. Про що і йдеться в сцені де Генрі та Мері обговорюють можливих кандидатів які можуть підходити на роль криси. В цей час він посилив охорону не тільки з середини, а й зовні про що розповідає потім. Тож забезпечення безпеки - це як що не ключовий то один найважливіших компонентів на шляху до надзавдання.

Задачі наскрізної дії:

1. Забезпечити безпеку святкування ювілею.
2. Знайти «крису».
3. З'ясувати своє бажання: повернути Мері чи залишитися з Варварою.

Сценічна задача

Сценічна задача має підтримувати надзавдання, вона складається з трьох елементів:

- 1) дія (що я роблю);
- 2) мета (для чого я це роблю);
- 3) пристосування (як я це роблю).

Сценічна задача має містити в своєму формулюванні відповідь. Вона ніколи не змінюється посеред сцени. Це простий процес, який не змінює напрямку. Сценічна задача має зачіпляти розум, серце, силу волі чи сексуальність та виражатись простою людською потребою. Приклад визначення сценічної задачі: "зробити так, аби ти мене полюбив", "змусити тебе дати мені роботу", "добитися твого зізнання".

Розглянемо сценічні задачі Генрі впродовж вистави.

4 сцена: Дочекатися новин від Мері.

В цій сцені Генрі виходить буквально на сцену свого ж кабаре аби дочекатися Мері, яку він відправив до своїх людей. Але на сцені його зустріла Варвара яка

почала питати в Генрі чому він такий задумливий, але Генрі максимально виляє від теми і намагається якщо не позбутися від неї так хоча б відволікти її і в особливості себе від хвилювання. Хоч Варвара згодом і намагається змусити Генрі завести дітей, що дуже не подобається Генрі, але продовжує проводити з нею час аби просто відірватися від зайвих думок.

5 сцена: Дізнатися новину.

Одразу після повернення Мері і після досить ковкого докору у сторону того, що Генрі розважається з Варварою замість того аби бути серйозним, ледь не зривається на Мері, та все ж бере себе в руки та більш спокійно питає що вона дізналася. Після чого Мері у зневажливому тоні розповідає про крису в "Феніксі". Хоч на початку Генрі в це не вірить та під натиском Мері та появою ще деяких доказів одразу ж каже, що перевірить всіх гостей. Втім Мері попереджає що зрадник не серед гостей, а серед персоналу. Від чого Мері кидає фінальний докір що він втрачає хватку від чого він йде до Варвари.

11 сцена: Розставити все на місця

Сцена починається зі того, що Мері та Генрі виганяють з сцени Деймона і Лолу. Після чого одразу починають перевіряти сцену на готовність до ювілею, під час цього і заходить розмова про крису. Яка згодом перетворюється у звинувачення один одного в тому, що мало зробив для того аби спіймати крису. Далі конфлікт виходить на рівень того, хто зробив більше для кабаре. Але це лише на перший погляд. Під час цієї сцени Мері намагається звабити Генрі. Коли Генрі у свою чергу поступово переходить від втечі до наступу. Висновком всього цього стало те, що Генрі зраджує Варварі з Мері.

14 сцена: Провести ювілей

Сцена починається з танцю де танцюють майже всі персонажі окрім Алекса. Після танцю Генрі та Деймон проводять аукціон, на якому презентують все каміння яке символізує кожну з дівчат. Коли черга доходить до Мері то доразу після неї вривається група спецназу. Де згодом виходить Алекс і Зізнається що це був він. Той хто зливав всю інформацію, агент служби ЦРУ. Після чого заарештовує Генрі.

Зерно ролі

Зерно — це таке психофізичне самопочуття, така особливість, яка дозволяє артистові жити не тільки в запропонованих обставинах, заданих автором, але і в будь-яких інших ситуаціях. «Зерно» — це темперамент артиста ролі, поняття емоційне, не умоглядне, безпосередньо пов'язане з характером», — зазначає в своєму дослідженні Д. Якимов [15].

Зерном ролі Генрі є безжальний, сталевий, пристрасний персонаж, що йде по трупах, який побачив життя і який вигриз зубами своє місце під сонцем. Це саме те що дозволяє тримати все під своїм контролем та тримати всіх якщо не в страху, то відчувати до себе повагу. Завдяки чому «Фенікс» і отримав велику популярність.

Взаємодія Генрі з іншими персонажами

Генрі з самого початку вистави постає у вигляді хмурого, задумливого героя, але вже в першій сцені Генрі розкривається як люблячий персонаж який буде поводитися ніжно, проте інколи показуючи характер перед Варварою. Що ми і можемо побачити в діалогах між ними де на початку Генрі поводить себе доволі ніжно, але коли тема заходить про дітей починає проявляти хоч і доволі м'яко свій характер.

Попри все, з Мері, Генрі поводить себе вже більш відкрито, при тому намагається згладжувати всі конфлікти які між ними. Бо вона була його першим справжнім пристрасним коханням, відгуки від якого і досі лишилися у нього в серці. В сценах з нею він бореться з собою, аби не зірватися і не взяти Мері. Але його беруть сумніви "Чи справді вона хоче все повернути, чи просто грається?". В 11 сцені Генрі під час того як намагається дізнатися хто зрадник, бачить як Мері знову починає провокувати його. На початку він пручався їй і намагався повернутися до справи, але не витримавши Генрі взяв ініціативу на себе і вже не в змозі втримати свої почуття які накопичувалися весь цей час.

У сцені з Алексом (агентом ЦРУ) ми ж бачимо безпорадність Генрі, який може тільки злитись на всіх та на себе, що не одразу здогадався хто він.

Характеристика Генрі Та його стосунків з персонажами за допомогою цитат у п'єсі

Лола : До речі, Грета , яке справжнє ім'я у Генрі? Ти ж наче його давно знаєш.

Грета : Так, змалку знаю, він був близьким другом мого тата. Та чорт його знає, все життя його звали так і ніяк інакше.

Раміна : Був близьким другом? А що трапилося, вже не такі близькі?

Алекс : Окей, лялечки мої. Значить, слухайте... Наш красень Генрі розповів мені таке! Таке, що у вас ваші прекрасні серця здригнуться!

Мері: Ха-ха-ха, кохання? Ця твоя недуга пройде, повір мені. Особливо якщо врахувати твого обранця, якому ти й зовсім не потрібна.

Мері: Твій кавалер давно закоханий у мене. Я - його перше і єдине кохання, і так буде завжди! А ти – та ти всього лише іграшка для розваги. Ніщо...

Варвара : Він мене щиро та по-справжньому кохає! І зараз він зі мною...

Варвара: Я не криса. Я ніколи б не зрадила Генрі!

Мері: Він все одно любить мене.

Раміна : Та ви нічого не знаєте про мене! Мій хлопець грав у казино. Я дуже сильно його любила! Це була якась божевільна пристрасть у мене до нього , а в нього до грошей. В один із вечорів він програв велику суму... Я почала грати з ним ,щоб він відігрався і ми знову програли... потім ми почали грати в борг і знову програли... Мого хлопця пов'язали і кинули до в'язниці і триматимуть до тих пір, поки я не поверну всю суму... У той день ми програли Генрі.... Генрі сказав, «Лялю, у тебе є єдиний вихід, щоб повернути цей борг - працювати тут, тому я тут. А може це ти?

Деймон: Варваро! Ти ж не така як усі ... Ти не повинна бути в цьому жахливому місці! Воно погубить тебе! Як і погубить цей ідіот Генрі!

Деймон: Варваро, я боюся втратити тебе! Я ненавиджу Генрі... Я кохаю

тебе, Варваро!!!

Варвара: А я кохаю його!!!

Грета: Я нашого Генрі давно знаю. Він сильно нервовий. Зазвичай він у такому стані перед якимось «замісом». Мій тато теж так поводився, коли йшов на якусь справу

Алекс: А Вас, Йосеф Рубінштейн, той, навіть чие прізвище з єврейської означає «рубіновий камінь», заарештовано за незаконну торгівлю та перепродаж рідкісних екземплярів дорогоцінного каміння. Ви маєте право зберігати мовчання.

Що каже Генрі про Варвару:

Діти – це відповідальність. Дітям потрібно давати належне виховання на щасливе забезпечене життя, а не кидати їх у воду, щоби вони якось самі вчилися впливати. Мій батько так не дбав про мене, він добре навчив мене досягати бажаного самостійно. Потрібно ще дорости до того, щоби мати дітей. І якщо ти будеш витратити всі ті бабки, які заробляєш, допомагаючи своїй сім'ї і оплачуючи своє навчання, просиджуючи штани на студентській лаві в прагненні одержати нікому не потрібний диплом, то на своїх дітей і не розраховуй.

Що каже Генрі про Мері:

Ти сама проміняла мене на сцену багато років тому. А я, наївно закохавшись в тебе з першого погляду, ще й поїхав за тобою до іншого міста.

Хто ж тобі дав твою сцену, хто дав тобі владу над усім колективом? Та ким би ти була якби не я?

Що каже Генрі про Грету:

Грету відразу відкидай, ця жучка не могла мене зрадити. Ми з її батею один хліб на двох ділили у свій час.

Що каже Генрі про Раміну:

Я її по душевній доброті підібрав. Ти сама знаєш, як вона потрапила сюди.

Конфлікти Генрі у п'єсі

Конфлікт - це зіткнення протилежних ідей і поглядів, загострення суперечностей, яке має форму драматичної боротьби. Конфлікт у драматургії - це художній засіб, який полягає у зображенні якогось протистояння, протиборства, творчого змагання, драматичної боротьби за певні ідеали та досягнення конкретних цілей.

Існують різні види конфліктів:

1. Зовнішній - відповідає об'єктивно існуючим мотивуванням вчинків.
2. Внутрішній - відповідає внутрішнім, або особистим мотивам яким користується дійові особи твору.

Виходячи з цього у Генрі є обидва види конфлікту які ми можемо побачити у п'єсі.

Конфлікти з персонажами

Генрі та Варвара - предмет конфлікту: діти. В їх конфлікті підіймається тема не готовності Генрі до того аби мати дітей, хоч він і спокійно може забезпечувати їх спокійно все життя. Так Генрі говорить про те що не готова Варвара, та під час цього конфлікту він боїться втратити її як колись свою мати, а також стати таким як свій батько який став для нього жорстоким босом якому не відома різниця між рядовим банди та сином.

Генрі та Мері - предмет конфлікту: не виконання своїх обов'язків та намагання Мері повернути Генрі. Описуючи їхній конфлікт ми не можемо забувати факт того що вони колись були закохані один в одного і навіть зараз Мері провокує його хоч і знає що в нього є інша. Генрі у свою чергу намагається пручатися цьому, але з кожним разом він стає все слабшим і слабшим хоч зовнішньо цього не показує. В плані "не виконання своїх обов'язків" ми бачимо боротьбу за владу в колективі та спробу принизити один одного за втрату хватки.

Генрі та «криса» (Алекс) - предмет конфлікту: злив інформації органам влади. Хоч ми і бачимо їхній прямий конфлікт лише у кінці п'єси та цей конфлікт проходить через все п'єсу і саме він є фоном для конфлікту Генрі та Мері. Через цей конфлікт ми бачимо долі двох дітей які втратили членів своєї родини і якщо

Алекс хотів помститися всім злочинцям і почав працювати в ЦРУ, то Генрі пішов іншим шляхом. Він став тим кого ненавидів все своє життя, а саме своїм батьком. Вони в той самий час і різні та все ж дуже схожі.

РОЗДІЛ 3. ТВОРЧИЙ ЗАДУМ ОБРАЗУ ТА ЙОГО СЦЕНІЧНЕ ВТІЛЕННЯ

3.1 Творчий задум образу Генрі

Генрі - директор і засновник кабаре. Іноді сперечається з Мері, хто з них головніший, оскільки вона доводить, що без неї успіху не мали б. Побоюється її, оскільки вона сильна натура, але й розуміє, що без неї не буде кабаре, тому завжди згладжує конфлікти, щоб вона не пішла. Над усе любить свій клуб. Коли був дитиною, втратив матір (хвороба), якраз від матері йому дісталася любов до різного драгоцінного каміння про яке він може розповісти абсолютно все що про нього знає. Також від неї отримав перед смертю подарунок у вигляді невеликого драгоцінного камінчика, тобто "Флюорит" цей камінь Генрі завжди носить під серцем, бо лише він здатний заспокоїти його. Залишився із суворим батьком, від чого шукає втіху в різних жіночих обіймах, але ніяк не може знайти ту саму. А шукає він копію своєї матері. Крутить роман з однією з дівчат із кабаре – Варварою (вона чимось схожа на матір: ніжна, любляча, дбайлива), при цьому має вогонь почуттів до Мері, але вона лише відіграє роль, не більше. Як і раніше, грає у власному театрі. У гурт бандитів влився завдяки своєму батькові, який також був бандитом. Шанований чоловік у бандитських колах. Крім цього, ще є учасником бандитського угруповання. Його знає весь кримінальний світ, тому і його кабаре – успішний бізнес.

Справжнє ім'я - Йосеф Рубінштейн, єврей. Через вічне приховування свого походження змінив ім'я і довів, що над ним світ не має влади. Завжди спокійний та, проте запальний, агресивний, безжальний, пристрасний персонаж, що йде по трупах.

Після смерті батька Грети у в'язниці почав Піклуватися про неї. Адже це було останнє прохання його кращого друга з яким Генрі повернув не одну справу.

Зазвичай в кабаре поводить себе спокійно і доволі часто може пожартувати, особливо перед Гретою. Але якщо починається якась серйозна справа, про посмішку можна забути.

3.2 Сценічне втілення образу Генрі

Вистава "Фенікс" С. Котляр була втілена вперше на сцені Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Режесура - Валерія Павловича Зайцева.

Пристосування для створення образу Генрі

«Пристосування – ми надалі будемо називати як внутрішні, так і зовнішні хитрощі, за допомогою яких люди прилаштовуються один до одного при спілкуванні і допомагають впливу на об'єкт»[11].

На внутрішнє пристосування для ролі Генрі впливає те, що він бандит який образом схожий на дона мафії, тож Генрі діє як і з внутрішнім запалом, так і з холодною головою можна навіть сказати: "Бути холодним як вогонь і гарячим як лід". По суті він є втіленням образів Майка Корлеоне з "Хрещеного батька" та Джона Сміта із "Містер і Місіс Сміт".

З близькими для нього людьми ми бачимо скажімо так "героя коханця". Особливо поряд з Варварою. В їхній сцені де ми можемо спостерігати як Генрі буквально тоне в її обіймах і намагається насолодитися кожною хвилиною, навіть вже разом з Варварою переходять у легкий танець, який нагадує пари які після танцю вже просто стоять повільно рухаючись під ритм музики, просто насолоджуючись моментом коли вони разом і ніщо їм не може завадити. В цій сцені ще видно той момент, що Генрі вже побачив всі тяготи життя і намагається відмовити Варвару від поспішних рішень з приводу дитини, але це виражається в тому, що він ніби тікає від неї, хоч згодом і повертаючись до неї. Тим самим він показує як і її не готовність, так і свій страх взяти на себе зайву відповідальність.

З Мері ми бачимо протилежну ситуацію. В їхніх сценах ми бачимо боротьбу між королем і королевою, які змагаються за трон навіть тоді, коли на них нависає небезпека. В кожній репліці відчувається спроба якщо не принизити, то хоча б показати себе з більш кращої сторони. Навіть коли Мері каже "Втрачаєш хватку, любий" і намагається добити це все фразою "Ти йдеш до тієї малої? Раніше в тебе був інший, більш вибагливий смак!", Генрі парує це тим, що це саме вона проміняла його. Цим він ставить крапку в цій суперечці і принижує її самовпевненість. Це все також виражається у повній впевненості в словах Генрі які ставлять Мері перед фактом що вона винна не менше за себе. Але попри все в нього все одно є відчуття до Мері.

В другій сцені Генрі вже постає як людина діла, яка хоче чути і говорити лише по справі, але дивлячись як Мері його провокує, не до конфлікту, а до того ж, щоб почати все з початку. З кожною реплікою це все переростає не в спробу знайти зрадника, а довести, що Генрі кохає Мері, а не Варвару. На цей момент Генрі відчуває розгубленість, хоч цього і не показує, а продовжує вести розмову про зрадника. Але коли дізнається, що в Мері по суті нема ніяких доказів, то Генрі

збирається з силами та бере ініціативу на себе.

Він бачить як Мері втрачає хватку і починає давити на неї аби поставити на місце і показати хто тут головний як в кабаре, так і в їхніх взаємовідносинах. Проте Мері не збирається просто так здаватися і провокує його ще сильніше в тому моменті коли говорить, що без неї не було б успіху. Вислуховуючи це все, Генрі не відчуває люті, він відчуває лише жадобу до Мері, але не дозволяє їй принижувати себе, ставить її на місце: "Та ким би ти була якби не я?", за що отримує ляпаса від Мері. І ось фінальний крок, для того аби зробити крок у точку неповернення, Генрі у пориві пристрастей та спогадами про минуле, зраджує Варварі з Мері.

Наступного разу Генрі з'являється на ювілей кабаре аби почати аукціон. Проте перед виходом він відчуває неймовірне хвилювання бо: 1) зрадника не знайдено; 2) він зрадив Варварі; 3) він не може знайти Алекса. Попри все це йому необхідно як нічого не бувало, провести ювілей в кабаре. І ми бачимо цю фальшиву посмішку, якою він намагається заспокоїти самого себе та створити безпечну, святкову атмосферу для глядачів. Але з появою Алекса який зриває все, ми бачимо як поступово маска спокою зривається. Але Генрі не втрачає самоконтроль і навіть коли Алекс ставить крапку на ньому та на всьому чого він досяг, він навіть і тепер не втрачає повністю самоконтролю.

Словесна дія

Словесна дія – це в першу чергу вольовий акт, який впливає на партнера, який примушує щось зробити або принаймні викликає реакцію. На сцені не має бути порожніх, недоцільних слів, в такому разі їх просто викидають.

Для того, аби вплинути на партнера через словесну дію, ми використовуємо інтонацію, тембр, темп мовлення, правильні логічні наголоси, паузи та, найголовніше, підтексти.

Для Генрі притаманний спокійний та впевнений собі тон який говорить лише про те що він все тут вирішує. Цим тоном він контрастує з Мері яка користується наказовим тоном не дивлячись хто перед нею стоїть. Також в його спілкуванні вже з Варварою вже чутно ніжніший тон та все ж здатний на легку суворість.

Генрі старається ніколи не підвищувати свій голос, а навпаки, понижує його, коли він злиться, щоб об'єкт його уваги відчував до нього повагу.

Робота над логічними наголосами досить тривала і може змінюватись під час репетицій, оскільки кожного разу з'являється щось нове. В залежності від підтексту та головного об'єкта уваги змінюється і логічний наголос.

Для актора підтекст має велике значення та може абсолютно змінити атмосферу, напрямок дії або стосунки між персонажами. Підтекст досить часто диктує нам мізансцени, пристосування та інтонації. Підтексти також можуть змінюватися залежно від того як бачуть сцену режисери або актори. Від цього здавалось звичайна сцена звинувачення у тому, що Мері втрачає хватку набуває вже більш інтимного характеру. Де Генрі каже одне, а підтекст зовсім інший.

Приклади підтекстів:

Мері: "Єдине, що я можу сказати, це те, що ні твоя улюблена Варвара, ні Кетрін, ні Кіра, ні Лола, ні Аїда, ні Аза до цього не причетні."

Генрі: "Що на рахунок чоловічої частини?" Генрі бачит як Мері хоч і не дуже помітно та все ж намагається звабити Генрі. Підтекст: "Я не піддамся на твої хитрощі".

Мері: "Алекс і Деймон поза підозрою, вони віддані, як собаки, і вже багато років з нами. Моя права та ліва рука."

Генрі: "Припустимо ... Тобто залишилися Грета і Раміна ?"

Мері: "Саме вони."

Генрі: "Грету відразу відкидай, ця жучка не могла мене зрадити. Ми з її батею один хліб на двох ділили у свій час." Мері стає позаду Генрі та приобіймає його ззаду. Від чого Генрі відхиляється вперед. Підтекст: "Досить це робити, в тебе нічого не вийде".

ВИСНОВКИ

У процесі роботи над виставою «Фенікс» я виконав такі завдання:

1. Визначив композиційну побудову п'єси С. Котляр «Фенікс», яку описав в підрозділі «Ідейно-тематичний аналіз п'єси».

2. Ознайомився зі специфікою роботи в жанрі детективу. Цей жанр вимагає певного темпораменту який не дозволяє легкості у поведінці актора. В першу чергу - це дотримання досить напруженого темпоритму дії персонажів у виставі, притаманний детективу, у той самий час треба донести глядачу всю інформацію та деталі, необхідні для розуміння подій у виставі.

3. Працював над створенням ролі Генрі та пошуком характерних ознак ролі. Цей образ потребує серйозної роботи над собою, бо один не вірний крок і образ боса мафії стає, скажімо, «братком з 90-х», що дуже сильно руйнує суцільну картину.

4. Визначив надзавдання, наскрізну дію та лінію ролі Генрі, які я описав в підрозділі «Творчий задум образу Генрі».

5. З'ясував етапи сценічного втілення ролі Генрі у виставі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барнич М. Майстерність актора: техніка «обману»: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2016. 304 с.
2. Брук П. Майстерність актора: техніка Жодних секретів. Думки про акторську майстерність і театр / Пер. з англ. Я.Винницької, О.Матвієнко. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 136 с. URL: <https://kultart.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/Piter-Bruk.pdf> (дата звернення – 21.05.2023).
3. Вовкун В. Мистецтво режисури масових видовищ. Київ, 2020. 362 с.
4. Гончарова Р. Катрін (комедія на дві дії). Веб-сайт: Dramaturg. URL: <https://dramaturg.org.ua/katrin-comedy/> (дата звернення – 21.05.2023)
5. Захава Б., Міронов К. Робота режисера; пер. з рос. М. Дібровенка; ред. Гр. Портнов. Харків : Мистецтво, 1937. 94 с.
6. Зайцев В. П. Майстерність артиста і ведучого: навч. посіб. Київ: НАКККіМ
7. Івашенко І. В., Стрельчук В. О. ПОСТДРАМАТИЧНИЙ ТЕАТР ЯНА ФАБРА. *Мистецтвознавчі записки*. Київ: ІДЕЯ ПРИНТ, 2020, с. 218-222. URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/221812-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-501771-1-10-20201228.pdf> (дата звернення – 21.05.2023)
8. Кнебель М.Й. Про дієвий аналіз п'єси і ролі. Львів, 2020. URL: <https://kultart.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/02/Knebel-Stanislawskyu-DRUK.pdf> (дата звернення – 21.05.2023).
9. Курбас Л. Березіль. Дніпро, 1988. 518 с.
10. Липківська А. Світ у дзеркалі драми. Київ : Кий, 2007. 356 с.
11. Станіславський К. Робота актора над собою / Факсимільне видання. Львів:Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. 671 с.
12. Станіславський К.С. Робота актора над собою в творчому процесі

перевтілення. Київ, ЧП «Видавництво «Махаон-Україна»», 2010, рос. мовою. 415 с.

13. Паві П. «Словник театру»; пер. з франц. М. Якуб'як. Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. 221 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Pavis_Patrice/Slovnyk_teatru.pdf?PHPSESSID=99rlaf1d9j0482dvvt0kjjdjo5 (дата звернення – 21.05.2023).

14. Чаббак І. Мастерство актера: техніка Чаббак / Пер. с англ. І. Э.Лиска, Н. А. Ершов . Изд-во Эксмо, 2013.

15. Якимов Д. О. До визначення терміну «Зерно ролі». *Соціально-гуманітарний вісник*. 2018. Вип. 18/19. С. 156-157. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/sochumj_2018_18-19_48.pdf (дата звернення – 21.05.2023).